

Пеняк Ю.С.

к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
ХННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»

Мосьпан О.Д.

студентка ХННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

Дебіторська заборгованість на сьогоднішній день є невід'ємною складовою оборотних активів більшості підприємств, займаючи досить питому вагу в їх структурі, що значно впливає на показники фінансового стану підприємства, особливо на ліквідність та платоспроможність. Адже надаючи комерційний кредит покупцям, тобто відстрочку платежу, звісно підприємство цим самим збільшує обсяги реалізації продукції, проте й вилучає значну частину своїх коштів з обігу. Тож важливим завданням підприємств сьогодні є ефективне управління дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги з досконалим аналізом обсягів, якості та структури цієї заборгованості.

Аналіз дебіторської заборгованості складається з декількох етапів. Перший етап передбачає вивчення стану розрахунків між дебіторами та причин їх виникнення, а також аналіз динаміки заборгованості у попередньому та звітному періоді. Для цього необхідно здійснити розрахунок показника частки дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів, що дозволяє побачити, яку питому вагу займає дебіторська заборгованість в загальній сумі поточних активів, її динаміку протягом аналізованого періоду. Варто зауважити, що не завжди зростання дебіторської заборгованості є явищем негативним, а зниження - позитивним. Адже зниження обсягів дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги може свідчити про зниження обсягів реалізації з різних причин та в кінцевому результаті зменшення чистого доходу від реалізації, валового та чистого прибутку, а не про погашення минулих боргів дебіторами. Тож це не можна розцінювати позитивно для підприємства. Зростання дебіторської заборгованості може вказувати на збільшення обсягів реалізації. Проте для надання правильних висновків з проаналізованої динаміки дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги необхідно проаналізувати її «якість», тобто належність до поточної, щодо якої існує впевненість її погашення боржником або простроченої, яка ймовірно перетвориться на безнадійну.

Другий етап аналізу дебіторської заборгованості підприємства полягає у визначенні показників оборотності. Цей етап є більш громіздким. Для такого аналізу використовують низку показників за даними таких форм фінансової звітності, як форма 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) та Звіт

про фінансові результати (форма № 2). Одним з таких показників є оборотність дебіторської заборгованості, що показує кількість разів погашення клієнтами своїх зобов'язань перед підприємством. Чим швидше обертається дебіторська заборгованість, тобто чим вищий цей показник, тим меншим є ризик її непогашення [1]. Чим менше значення цього показника, тим менше разів погашалася заборгованість. Тобто це свідчить про неефективну кредитну політику щодо покупців та замовників, застосовувану підприємством. Тож зростання цього показника вказує на покращення фінансового стану підприємства, а зменшення - на погіршення. Проте варто звернути увагу на таке: якщо витрати на залучення додаткових позикових коштів на надання товарних кредитів перевищують прибуток від збільшення продажів, то в цьому випадку зниження оборотності дебіторської заборгованості буде мати позитивний ефект на роботу компанії.

На основі показника оборотності дебіторської заборгованості потрібно також визначити середній період погашення дебіторської заборгованості, який показує термін, за який дебіторська заборгованість перетворюється у гроші. Вивчення цього показника в динаміці дає можливість підприємству будувати свої розрахункові відносини з покупцями і замовниками залежно від того період погашення дебіторської заборгованості має тенденцію до збільшення чи зменшення. Чим більший період погашення дебіторської заборгованості, тим вищий ризик її непогашення. Період до 60 днів вважається нормальним, до 90 днів – поганим, а більше 90 днів призводить до суцільних проблем [1].

Рівень дебіторської заборгованості має великий вплив на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи і відповідно на фінансовий стан підприємства. Тому мистецтво управління дебіторською заборгованістю полягає в оптимізації загального її розміру й забезпеченні своєчасної її інкасації. Різке збільшення дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах може свідчити про невизначену кредитну політику підприємства стосовно покупців, про збільшення обсягу продажу продукції, про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців. Зменшення дебіторської заборгованості має позитивну оцінку у випадку скорочення періоду її погашення. Якщо ж зниження відбувається у зв'язку зі зменшенням відвантаження продукції, то це свідчить про зниження ділової активності підприємства. Таким чином, ріст дебіторської заборгованості не завжди оцінюється негативно, а зменшення – позитивно.

Аналізуючи стан та обсяги дебіторської заборгованості за різними показниками важливим є порівняння розрахованих показників із середньогалузевими, а також з коефіцієнтами підприємств цієї ж галузі. Велика розбіжність із вказаними показниками у будь-який бік потребує уваги [2]. Також необхідно враховувати значення показників при зміні кредитної політики в порівнянні з минулими періодами для аналізу ефективності зміни цієї політики. Не мало важливим є дотримання балансу між дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Отже, для управління дебіторською заборгованістю підприємствам доцільно визначати: динаміку дебіторської заборгованості по сумі і питомій вазі (зокрема стійке зростання частки заборгованості в активах найчастіше розглядається як негативна тенденція); порівняння темпів зміни дебіторській заборгованості і виручки від реалізації (найбільш оптимальне співвідношення коли темп зростання продаж випереджає темп зростання дебіторської заборгованості); показники оборотності засобів, вкладених в дебіторську заборгованість (прискорення оборотності свідчить про залучення до господарського обороту вивільнених грошових коштів); наявність, динаміку і питому вагу простроченої дебіторської заборгованості.

Також для характеристики стану дебіторської заборгованості доцільним є визначення коефіцієнту відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість (відношенню суми дебіторської заборгованості за певний період до загальної суми оборотних активів підприємства); середнього періоду інкасації дебіторської заборгованості (відношення середнього залишку дебіторської заборгованості в періоді, що аналізується, до односторонньої виручки від реалізації в цьому періоді); кількості оборотів дебіторської заборгованості (відношення загальної суми виручки від реалізації за період до середнього залишку дебіторської заборгованості за період, що аналізується); коефіцієнту простроченої заборгованості розраховують як (сума дебіторської заборгованості, несплаченої в строк, до загальної суми дебіторської заборгованості підприємства); середнього «віку» простроченої дебіторської заборгованості (відношення середнього залишку дебіторської заборгованості, неоплаченої в строк у період, що аналізується, до суми одностороннього обороту по реалізації в цьому періоді) [3].

Таким чином, в сучасних умовах аналіз дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги є необхідним для підприємств через її значний вплив на формування прибутку. Аналіз дебіторської заборгованості має проводитися за системою показників в комплексі з аналізом кредиторської заборгованості. Також варто здійснювати аналіз динаміки показників в порівнянні з минулим роком, з показниками підприємств однакової галузі. Аналіз дебіторської заборгованості дозволяє зробити висновок про ефективність кредитної політики, що проводиться підприємством, виявити її недоліки і врахувати їх при розробці нової кредитної політики.

Список використаних джерел:

1. Шубіна С.В. Стратегічний аналіз : Опорний конспект лекцій для студентів усіх форм навчання. – Харків: ХННІ ДВНЗ УБС, 2015.– 196 с.
2. Кручак Л. В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / Л. В. Кручак // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія "Економіка і менеджмент": збірник наукових праць. - Одеса, 2016. - Вип. 22. - С.161-165.
3. Пеняк Ю.С. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємств / Ю.С. Пеняк, І.В. Данильчук // Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». – Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2018. – Вип. 24.-с.66-67.